

SXEDIO.722

30.11.1963: ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΟΙ ΗΓΕΤΕΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΣΗΜΗ ΤΟΥΡΚΙΑ ΑΠΟΡΡΙΠΤΟΥΝ ΤΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΑΚΑΡΙΟΥ. Ο ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΑΠΟΣΤΕΛΛΕΙ ΜΕ ΕΙΔΙΚΟ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΣΤΗ ΛΕΥΚΩΣΙΑ ΤΟ ΕΠΙΣΗΜΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΓΙΑ ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ

Με την υποβολή των προτάσεων από το Μακάριο ακολούθησε ένας κρίσιμος μήνας που έμοιαζε με επερχόμενη θύελλα που τίποτε δεν μπορούσε να τη σταματήσει, καθώς οι δυο κοινότητες συνέχιζαν τις πολεμικές τους προετοιμασίες για τη χειρότερη αναμέτρηση μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων στην ιστορία της Κύπρου.

Αυτό το δραματικό μήνα την πρωτοβουλία από τουρκικής πλευράς ανέλαβε αποκλειστικά η Τουρκία ενώ η τουρκοκυπριακή ηγεσία έδειξε ότι ήταν αδύνατη να πει ο,τιδήποτε.

Αυτός ο κρίσιμος μήνας αποτέλεσε την αρχή της πλήρους υποδούλωσης της τουρκοκυπριακής ηγεσίας στην Τουρκία, η οποία ανέλαβε πια για καλά, και ανοικτά, τα υνία και καθόριζε, όσο ποτέ άλλοτε πλέον, την κάθε ενέργεια για την τύχη της τουρκοκυπριακής κοινότητας.

Γιατί ενώ οι προτάσεις Μακαρίου απευθύνονταν προς τον αντιπρόεδρο Φαζίλ Κουτσιούκ, αυτός καθυστερούσε σκόπιμα, προφανώς ύστερα από οδηγίες της Αγκυρας, να απαντήσει στην επιστολή Μακαρίου και για ένα ολόκληρο μήνα δεν εξέφρασε καθόλου τις απόψεις του αρνούμενος να δώσει απάντηση σε αντίθεση με την Αγκυρα που ήταν όλο δραστηριότητα.

Από την άλλη η τουρκοκυπριακή ηγεσία, ενώ σιωπούσε άρχισε να προωθεί το σχέδιο της που είχε καταρτίσει δυο μήνες νωρίτερα, στις **14 Σεπτεμβρίου, 1963**, και το οποίο πρόβλεπε την προώθηση χωριστής τουρκοκυπριακής διοίκησης.

Ας δούμε αυτό το δραματικό μήνα που έληξε με την έναρξη των ενόπλων συγκρούσεων μεταξύ

Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων και αποτέλεσε την αρχή του διαμελισμού, έστω διοικητικά στην αρχή, των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Στις 30 Νοεμβρίου, επομένη της επίδοσης των προτάσεων του Προέδρου Μακαρίου στο Φαζίλ Κουτσιούκ, δημοσιεύονταν συνεντεύξεις του Φαζίλ Κουτσιούκ και του Ραούφ Ντενκτάς, Προέδρου της τουρκικής κοινοτικής Συνέλευσης στον ανταποκριτή της εφημερίδας της Κωνσταντινούπολης "Σον Μασκί" στην οποία εξέφραζαν τις απόψεις του στο αίτημα για αναθεώρηση του Συντάγματος που ζητούσε ο Μακάριος (εφημερίδα Μάχη εκδόσεις 30 Νοεμβρίου και 1 Δεκεμβρίου 1963 σε αναδημοσίευση από την τουρκοκυπριακή εφημερίδα Μποζκούρτ).

Ρωτήθηκε ο Φαζίλ Κουτσιούκ: Πού βρίσκεται το κέντρο των τελευταίων διαδόσεων, οι οποίες συνταράσσουν τους Τουρκοκύπριους και την Ελληνική κοινότητα;

ΚΟΥΤΣΙΟΥΚ: Η προσπάθεια της Ελληνικής Κοινότητας, όπως αναθεωρηθούν οι Συμφωνίες δημιούργησε εκ νέου δυστυχώς μιαν ατμόσφαιρα ανησυχίας και ανασφάλειας στη χώρα. Η προσπάθεια αυτή κανένα αποτέλεσμα θα έχει εκτός από την ατμόσφαιρα ανησυχίας που έχει δημιουργηθεί. Οι Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου δίδουν τη δυνατότητα και στις δυο κοινότητες να ζήσουν ειρηνικά στη νήσο. Οι Συμφωνίες αυτές δεν αναγνώρισαν τίποτε περισσότερο στους Τούρκους από τα δικαιώματα τους όπως λέγεται. Ελπίζουμε ότι οι Ελληνοκύπριοι, λογικά σκεπτόμενοι, και παραδειγματιζόμενοι από τις θλιβερές πικρές ημέρες του παρελθόντος και μη επηρεαζόμενοι από τις προκλήσεις δεν θα θελήσουν για ένα πείσμα να επαναφέρουν τη χώρα στις θλιβερές ημέρες του παρελθόντος. Καθ' ην στιγμή όλα τα έθνη του κόσμου μιλούν για ίσα δικαιώματα και δικαιοσύνη μας βλέπουμε εμάς τους τουρκοκύπριους ως μειονότητα και θέλουν να μας εξαναγκάσουν να υπακούουμε στις διαταγές τους. Αυτό δεν συμβιβάζεται με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Γι' αυτό

δεν αμφιβάλλουμε. Τα δικαιώματα που μας αναγνώρισαν οι συμφωνίες Ζυρίχης- Λονδίνου είναι ανάλογα με τον πληθυσμό μας. Δεν μπορούμε να θυσιάσουμε τίποτε από τα ελάχιστα αυτά δικαιώματα, διότι τότε θα παραδώσουμε τους εαυτούς μας στους Έλληνες και θα εισέλθουμε υπό τον ζυγό τους. Αυτό είναι για μας απαράδεκτο.

Εξ άλλου ο Ραούφ Ντενκτάς ρωτήθηκε:

ΕΡ: Είναι δυνατή η μονομερής αναθεώρηση του συντάγματος της Κύπρου που ισχύει σήμερα;

ΝΤΕΝΚΤΑΣ: Δεν είναι δυνατή η αναθεώρηση του Συντάγματος. Εφ' όσον σ' αυτό δεν συμφωνούν οι δυο κοινότητες και δεν υπάρχει έγκριση εκ μέρους των Εγγυητριών Δυνάμεων, η αναθεώρηση του Συντάγματος είναι αδύνατη. Οσον αφορά δε τους βασικούς και εγγυημένους όρους της Κυπριακής Δημοκρατίας αυτοί με κανένα λόγο δεν είναι δυνατό να αλλάξουν. Διότι σε τέτοια περίπτωση θα μεταβληθεί τελείως το καθεστώς. Η Κυπριακή Κοινότητα δέχθηκε το σημερινό καθεστώς και παραιτήθηκε από τα πολιτικά της δικαιώματα υπό τον όρο ότι θα παρείχοντο τα βασικά αυτά άρθρα εγγύησης. Συνεπώς ούτε σκέψη μπορεί να γίνει για την αναθεώρηση των άρθρων αυτών.

ΕΡ: Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας μπορεί να ανατρέψει τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου προς τις οποίες είναι νόμιμα δεσμευμένος;

ΑΠ: Δεν μπορεί να τις ανατρέψει. Η απόπειρα προς ανατροπή των συμφωνιών αυτών σημαίνει προδοσία προς το καθεστώς. Όσοι το επιχειρούν θα είναι τελείως υπεύθυνοι για τα αποτελέσματα που θα προκύψουν.

ΕΡ: Τί πρέπει να γίνει για να τεθεί τέρμα στη διαφορά απόψεων των δύο κοινοτήτων;

ΑΠ: Οι ηγέτες της Ελληνικής κοινότητας πρέπει να παραιτηθούν από την περιπέτεια της αυτοδιάθεσης και της Ένωσης. Να ενστερνισθούν το σημερινό καθεστώς και να δεχθούν ότι οι Τούρκοι είναι συνεταίροι εις το καθεστώς αυτό. Εφ' όσον μας θεωρούν ως μια μειονότητα και επιτίθενται

αναίσχυντα εναντίον των δικαιωμάτων της Κοινότητας μας, είναι μάταιο να αναμένουμε ότι οι δύο κοινότητες θα συνδεθούν η μία με την άλλη.

Την ίδια μέρα ο Πρόεδρος Μακάριος απάντησε με μια ομιλία υπέρ της Ενώσεως, (μίλησε για ενότητα του χώρου Ελλάδας και Κύπρου) παρά το γεγονός ότι είχαν παρέλθει τρία χρόνια από της υπογραφής των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου με τις οποίες είχε αποκλεισθεί η Ένωση και αυτό ενίσχυσε τις υποψίες των Τούρκων για την περαιτέρω πορεία που είχε επιλέξει για να ακολουθήσει δεδομένης και της υποβολής των προτάσεων του για συνταγματικές αλλαγές.

Σε ομιλία του την 1η Δεκεμβρίου σε τελετή κατά τα αποκαλυπτήρια της προτομής του ήρωα αξιωματικού του Ελληνικού Στρατού Γεωργίου Αζίνα ανέφερε:

"Η θυσία του Γεωργίου Αζίνα εις τας κορυφογραμμές του Γράμμου) επιστοποίησε διά μίαν ακόμη φορά την ενότητα του χώρου και την ταυτότητα των ιδεωδών, τα οποία χαρακτηρίζουν το ελληνικόν Έθνος. Ο Γεώργιος Αζίνας έγινε προάγγελος της άλλης στρατιάς των μαρτύρων και ηρώων, των ηρώων της ΕΟΚΑ, των οποίων αυτός διά της ζωής του και του θανάτου του είχε προσημάνει την αυταπάρνησιν και το μεγαλείον".

(Μεταγλώττιση)

"Η θυσία του Γεωργίου Αζίνα στις κορυφογραμμές του Γράμμου) πιστοποίησε για μια ακόμη φορά την ενότητα του χώρου και την ταυτότητα των ιδεωδών, τα οποία χαρακτηρίζουν το ελληνικό Έθνος. Ο Γεώργιος Αζίνας έγινε προάγγελος της άλλης στρατιάς των μαρτύρων και ηρώων, των ηρώων της ΕΟΚΑ, των οποίων αυτός με τη ζωή του και το θάνατο του είχε προσημάνει την αυταπάρνηση και το μεγαλείο".

Την ομιλία του Μακαρίου πρόβαλαν ιδιαίτερα τόσο οι κυπριακές όσο και οι αθηναϊκές εφημερίδες οι οποίες σύμφωνα με τον ανταποκριτή της εφημερίδας

"Ο Φιλελεύθερος" στην Αθήνα Ευριπίδη Ακρίτα "σημείωναν ότι "ο Κύπριος ηγέτης διά των διακηρύξεων του αυτών θέτει κατ' ουσίαν θέμα Ενώσεως της Κύπρου μετά της Ελλάδας".

Πρόσθετε ο ανταποκριτής επικαλούμενος διπλωματικούς κύκλους της Ελληνικής πρωτεύουσας:

"Υπό την έννοιαν αυτήν οι έγκυροι πολιτικοί και διπλωματικοί κύκλοι, οι οποίοι παρακολουθούν στενώς τας κυπριακάς εξελίξεις ετόνιζον σήμερα ότι η θέσις την οποίαν λαμβάνει δημοσία πλέον ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας αποτελεί μίαν αποστομωτικήν απάντησιν εις όσους κατηγορούν εσκεμμένως ότι δια της πολιτικής του ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος επιδιώκει δήθεν τη παγίωσιν του καθεστώτος ανεξαρτησίας, απομακρύνων ούτω την Ενωσιν οριστικώς από το εθνικόν προσκήνιον και εις όσους επίσης έχουν ψευδαισθήσεις ότι ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος δεν έχει την δυνατότητα ή την πρόθεσιν να προχωρήση μέχρι των ριζικών λύσεων, αι οποίαι θα ωδήγουν εις ανατροπήν των συμφωνιών και δημιουργίαν νέων προϋποθέσεων ελευθέρας εκφράσεως της θελήσεως του Κυπριακού λαού"

Στις **3** Δεκεμβρίου άγνωστοι βομβιστές ανατίναξαν στις **8** το βράδυ με βόμβα επιτοπίου κατασκευής το άγαλμα του Μάρκου Δράκου παρά την Πύλη Πάφου.

Η έκρηξη θεωρήθηκε ως προβοκάτσια από την ελληνοκυπριακή πλευρά γιατί συνόρευε με τον τουρκικό τομέα της Λευκωσίας και βρισκόταν ακριβώς κάτω από το τοίχος που ήλεγχαν οι Τούρκοι

Όμως οι ελληνοκυπριακές οργανώσεις επίσημα έπαιρναν διαφορετική θέση. Χαρακτηριστικά η Ενωσις Αγωνιστών Λευκωσίας σε ανακοίνωση της τόνιζε:

"Η βόμβα που εμόλυνε το άγαλμα του Αγωνιστού Μάρκου Δράκου αποτελεί βάρβαρον πρόκλησιν της Τουρκικής μειονότητας προς την ιδίαν την ελευθερίαν και το ιδεώδες της Δημοκρατίας".

Η ανακοίνωση κατέληγε με την προειδοποίηση προς τους Τούρκους ότι "είμεθα έτοιμοι διά κάθε αγώνα και διά κάθε θυσίαν".

Από τουρκικής πλευράς οι κατηγορίες στρέφονταν εναντίον των Ελλήνων για να δικαιολογήσουν, όπως ανέφεραν την απόφαση τους για να αναθεωρήσουν το σύνταγμα.

Η Χαλκίν Σεσί, εφημερίδα του Φαζίλ Κουτσιούκ έγραφε: "Συνεχίζονται οι προκλήσεις των Ελληνοκυπρίων. Η τουρκική κοινότητα αναθεματίζει τις εγκληματικές ενέργειες. Το χθεσινό έγκλημα διεπράχθη από άναδρους, οι οποίοι επιδιώκουν να δημιουργήσουν αναρχία και κλίμα ανησυχίας στην Κύπρο. Οι δράστες του χθεσινού εγκλήματος δεν είναι Τούρκοι. Οι Ελληνοκύπριοι ετοποθέτησαν σκόπιμα την βόμβα για να εμφανίσουν την τουρκική κοινότητα ότι ακολουθεί την οδό της παρανομίας και να την εκθέσουν στα μάτια της κοινής γνώμης".

Παράλληλα εκπρόσωπος της τουρκικής κοινοβουλευτικής ομάδας δήλωσε ότι η τοποθέτηση της βόμβας "είναι έργο των ανευθύνων εκείνων στοιχείων των οποίων μοναδικός σκοπός είναι η πρόκληση σύγκρουσης μεταξύ των δυο κοινοτήτων με την ελπίδα να επιτύχουν την κατάρρευση των συμφωνιών και την αλλαγή του καθεστώτος".

Μέσα σ' αυτή την ατμόσφαιρα φανατισμού που άρχισε να δημιουργείται ακούστηκε και μια φωνή λογικής, η οποία, ωστόσο, έπεσε σε "ώτα μη ακουώντων". Προερχόταν από το ΑΚΕΛ και προειδοποιούσε:

"Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η σατανική αυτή πρόκληση επιδιώκει τη δημιουργία διακοινοτικής αναταραχής και προεστριβών, στρέφεται εναντίον της υπόθεσης του λαού μας και εξυπηρετεί ξένα συμφέροντα. Ο κυπριακός λαός καλείται να οξύνει στο έπακρο την επαγρύπνηση του, να τηρήσει την ψυχραιμία του και ενωμένος να ματαιώσει τα σατανικά σχέδια των εχθρών του".

Δυο ώρες αργότερα μετά την ανατίναξη του ανδριάντα του Μάρκου Δράκου, στον Τακτακαλά, στη Λευκωσία, πενήντα τουρκοκύπριοι επιτέθηκαν εναντίον τετραμελούς αστυνομικής περιπόλου.

Το επεισόδιο άρχισε όταν στις **10.30** το βράδυ

(Φιλελεύθερος 4.12.1963) αστυνομική περίπολος συνέχισε να υποβάλλει σε έρευνες διερχόμενους από την περιοχή του σωματείου Ολυμπιακός Λευκωσίας.

Κάποια στιγμή η περίπολος ανέκοψε νεαρό τουρκοκύπριο από τον οποίο ζήτησε να ελέγξει το δελτίο ταυτότητας του. Ο νεαρός αντίδρασε και άρχισε να συζητεί σε έντονο ύφος με τους αστυνομικούς.

Ευθύς αμέσως "ως να επρόκειτο περί οργανωμένης εκδηλώσεως αντιδράσεων", συγκεντρώθηκαν γύρω από τους αστυνομικούς περί τους πενήντα τουρκοκύπριοι μερικοί από τους οποίους θεάθηκαν "να πηδούν εκ παραθύρων οικιών".

Πρόσθετε η εφημερίδα:

"Οι συγκεντρωθέντες Τούρκοι ήρχισαν να υβρίζουν τους αστυνομικούς, πλείστοι δε εξ αυτών με απειλητικές προθέσεις απειπειράθησαν να επιτεθούν κατά των οργάνων της τάξεως.

Λόγω της σοβαράς καταστάσεως ήτις ηπειλείτο εκ της αναπαρέκτου στάσεως των συγκεντρωθέντων εζητήθησαν δι' ασυρμάτου ενισχύσεις εκ του Αστυνομικού σταθμού της Πύλης Πάφου. Αστραπιαίως η συνοικία Τακτακαλά περιεκυκλώθη υπό αστυνομικών δυνάμεων, αι οποίαι διέλυσαν τους Τούρκους ταραξίαις και επέβαλαν απόλυτον τάξιν".

Σαν ξημέρωσε η 5η Δεκεμβρίου η Λευκωσία συγκλονίστηκε από μαθητικές διαδηλώσεις καταδίκης της ανατίναξης του αγάλματος του Μάρκου Δράκου.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα έσκασε σαν βόμβα η πληροφορία ότι τελικά ο Μακάριος είχε υποβάλει προτάσεις από δεκατρία σημεία.

Η ενέργεια του Μακαρίου δεν είχε δοθεί στη δημοσιότητα.

Ετσι στις 5 Δεκεμβρίου έφθασε σαν πληροφορία από την Αθήνα σε ανταποκρίσεις του Αθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων όσο και του Ρώυτερ.

Το Αθηναϊκό Πρακτορείο περιορίσθη να ανακοινώθη την υποβολή των προτάσεων του Μακαρίου στον δρ Κουτσιούκ και τόνιζε:

" Εγγνωσθη εκ εγκύρων πηγών ενταύθα ότι ο Μ. Πρόεδρος της Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπος Μακάριος εκάλεσε τον εν Λευκωσία Υπατον Αρμοστήν του Ηνωμένου Βασιλείου και τους πρεσβευτάς της Ελλάδος και της Τουρκίας και επέδωκεν εις αυτούς σχέδιον αφορών εις τροποποίησιν ωρισμένων διατάξεων του συντάγματος χάριν της απροσκόπτου λειτουργίας της Κυπριακής Δημοκρατίας και της αποφυγής διενέξεων μεταξύ των δυο κοινοτήτων. Ως είναι ευνόητον το σχεδιον διεβιβάσθη εις Αθήνας προς ενημέρωσιν της Ελληνικής Κυβερνήσεως".

Εξ άλλου ο αντιπρόεδρος και Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας Σοφοκλής Βενιζέλος, σύμφωνα με το Ρόϊτερ, ειδοποίησε την Ελληνική Κυβέρνηση για την πρόθεση του να τροποποιήσει μερικές πρόνοιες του Κυπριακού Συντάγματος "διά την ομαλήν λειτουργίαν της Πολιτείας".

Σαν διέρρευσαν τα νέα ο Μακάριος αρνήθηκε να προβεί σε οποιαδήποτε δήλωση στη Λευκωσία, ενώ ανακοινώθηκε επίσημα ότι ο Υπουργός Εξωτερικών Σπύρος Κυπριανού θα αναχωρούσε στο Παρίσι για να παραστεί στη σύνοδο των Υπουργών Εξωτερικών των χωρών-Μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης που άρχισε στις 13 Δεκεμβρίου όπως επίσης και στη συνερχομένη στο Παρίσι, με βάση της συνθήκη Συμμαχίας ετήσια συνεδρία της Επιτροπής Υπουργών Εξωτερικών Κύπρου, Ελλάδας και Τουρκίας.

Καθ' οδόν ο Σπύρος Κυπριανού θα στάθμειε στην Αθήνα για συνομιλίες με την Ελληνική Κυβέρνηση.

Η αντίδραση από την Τουρκία ήταν αμέσως αρνητική και απορριπτική των προθέσεων του Μακαρίου. Πηγή δήλωσε στο πρακτορείο Ρόϊτερ, ύστερα από σύσκεψη στις 6 Δεκεμβρίου, του Υπουργικού Συμβουλίου, υπό την προεδρία του Πρωθυπουργού Ινονού, στην οποία μελετήθηκε το έγγραφο Μακαρίου, ότι η Τουρκία δεν μπορούσε να συμφωνήσει σε οποιοδήποτε προσπάθεια για τροποποίηση του κυπριακού Συντάγματος.

Εξ άλλου ο τούρκος Υπουργός Εξωτερικών Φερίτουν Ερκιν δήλωσε:

"Με το υπόμνημα του ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας της Κύπρου προτείνει αναθεώρηση των Συμφωνιών Ζυριχης-Λονδίνου και του Συντάγματος της Κύπρου. Επειδή με τα ανωτέρω έγγραφα προστατεύονται η ζωή, τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων, το Υπουργικό Συμβούλιο απεφάσισε όπως απορρίψει τις προτάσεις αυτές, καθόσον είναι αδύνατη κάθε συζήτηση σ' αυτές. Η οριστική απάντηση μας θα γνωστοποιηθεί προσεχώς στην Κυπριακή Κυβέρνηση".

Ο Μακάριος που περίμενε τέτοια αντίδραση απάντησε αμέσως (εφημερίδα "Κύπρος" 9.12.1963) και αρνήθηκε το δικαίωμα της Τουρκίας να αναμιχθεί στο όλο θέμα και υποστήριξε ότι αυτό αποτελούσε εσωτερική υπόθεση των Κυπρίων, παραγνωρίζοντας το γεγονός ότι η Τουρκία ήταν μια από τις εγγυήτριες δυνάμεις και μια χώρα είχε παίξει σημαντικό ρόλο, αν όχι τον πρώτο, στην ετοιμασία των συμφωνιών Ζυριχης και Λονδίνου.

Ανέφερε ο Πρόεδρος Μακάριος:

"Το έγγραφον των προτάσεων μου περί αναθεώρησης του Συντάγματος της Κύπρου απηυθύνετο προς την Τουρκοκυπριακήν ηγεσίαν και επεδόθηκε εις τον Αντιπρόεδρον της Δημοκρατίας δρα Κουτσιούκ. Προς την τουρκικήν Κυβέρνησιν δεν υπέβαλον προτάσεις επί του θέματος αυτού διά να αναμένω θετικήν ή αρνητικήν απάντησιν. Διεβίβασα απλώς και προς άλλας Κυβερνήσεις αντίγραφον του εγγράφου μου δι ενημέρωσιν των.

Ως επανειλημμένως εδήλωσα η αναθεώρησις του Κυπριακού Συντάγματος αποτελεί εσωτερικήν υπόθεσιν της Κύπρου και δεν επιτρέπομεν επ' αυτού οιανδήποτε έξωθεν επέμβασιν".

Την ίδια στάση ήταν φυσικό να ακολουθήσει και ο Σπύρος Κυπριανού ο οποίος αναχωρώντας στις 8 Δεκεμβρίου για το Παρίσι είπε ότι στη συνεδρία των Υπουργών Εξωτερικών της Τουρκίας, της Ελλάδας και της Κύπρου "εάν ζητηθούν οποιεσδήποτε πληροφορίες ευχαρίστως θα τις παράσχω".

Πάντως πρόσθεσε ότι δεν τίθετο ζήτημα

διαπραγματεύσεων με τους Υπουργούς των άλλων δύο χωρών "επί καθαρώς εσωτερικών κυπριακών ζητημάτων".

Την ίδια τακτική, δηλαδή ότι το Κυπριακό αποτελούσε εσωτερική υπόθεση των Κυπρίων ακολούθησε και η Ελληνική Κυβέρνηση και όπως μετέδιδε ο Ευριπίδης Ακρίτας για τη συνάντηση του Σπύρου Κυπριανού με τον Σοφοκλή Βνιζέλο (9.12.1963) "η ελληνική Κυβέρνησις θεωρούσα το θέμα της αναθεωρήσεως του Κυπριακού Συντάγματος ως καθαρώς εσωτερικήν υπόθεσιν της Κύπρου ούτε πρόκειται να ασχοληθεί με το θέμα αυτό ούτε και ως καθίσταται αντιληπτόν πρόκειται να ευνοήση ή να επηρεάσει καθ οιονδήποτε τρόπον οιανδήποτε ανάμιξιν ξένης δυνάμεως η παρέμβασιν εις τας κυπριακάς υποθέσεις".

Από τουρκοκυπριακής ηγεσίας επικρατούσε, απόλυτη σιγή. Μόνο ο τουρκοκυπριακός τύπος οργίαζε.

Η Χαλκίν Σεσί, εφημερίδα του Κουτσιούκ έγραφε στις 11 Δεκεμβρίου :

"Από την ημέρα της ανακήρυξης της Κυπριακής Δημοκρατίας οι ηγέτες της ελληνικής κοινότητας προσπαθούν να αναθεωρήσουν το Σύνταγμα και να ανατρέψουν την τάξη. Μέχρι σήμερα οι προσπάθειες αυτές έγιναν κατά τρόπο μυστικό. Η τελευταία πρόταση αποκάλυψε τα πάντα. Ούτε δεχόμαστε την πρόταση αυτή, ούτε και την συζητούμε, διότι η Τουρκική κοινότητα θα στερηθεί των δικαιωμάτων της και θα υποβιβασθεί σε μειονότητα".

Εξ άλλου ο αρθρογράφος Τουρανλή της Χαλκίν Σεσί, εφημερίδας του Κουτσιοκ, κατέληγε σε σημείωμά του:

"Η αποδοχή των προτάσεων Μακαρίου θα σήμανε το τέλος της κοινότητας μας. Κάθε λογικώς και αντικειμενικώς σκεπτόμενος άνθρωπος θα χαρακτήριζε τις προτάσεις του Αρχιεπισκόπου φονικά σχέδια".

Επίσης ο Σαλίχ Βαρόγλου σε σχόλιο του στην Ακίν ανέφερε:

"Το νέο σύνταγμα θα φέρει τον τίτλο Σύνταγμα Μακαρίου. Ο Μακάριος προσπαθεί να αποδείξει ότι δεν υπάρχουν Τούρκοι στην Κύπρο και γι αυτό θέλει να

καταπατήσει τα δικαιώματά τους. Οχι κύριε Μακάριε, οι Τούρκοι δεν θα εγκαταλειφθούν στο έλεος σου. Άκουσες την φωνή της Τουρκίας. εάν αποπειραθείς να αναθεωρήσεις το Σύνταγμα τούτο θα πάρει άλλη μορφή, την οποία δεν επιθυμείς και τότε θα εκπλαγείς".

Όσο κυλούσαν οι μέρες αυξάνονταν οι φωνές για δημιουργία χωριστού κράτους από τους τουρκοκύπριους. Και οι Τούρκοι δεν έμεναν με σταυρωμένα τα χέρια.

Πιο σαφής στα σχέδια των Τούρκων ήταν η εφημερίδα Ντεβρίμ η οποία στις **12** Δεκεμβρίου καθόριζε τα επόμενα βήματα των τουρκοκυπρίων:

"Αναμφίβολα διερχόμεθα κρίσιμες ημέρες, όμοιες με εκείνες όταν άρχισε τον αγώνα η οργάνωση του αίματος ΕΟΚΑ. Όλοι είναι απελπισμένοι. Κατά καιρούς ακούεται ισχυρά φωνή της Μητρός πατρίδος, η οποία διαλύει τα νέφη της απελπισίας. Δυνατό να χυθεί αίμα στη χώρα αλλά οι Έλληνες τη φοράν αυτή δεν θα επωφεληθούν της ανεκτικότητας των Άγγλων. Η Κύπρος βρίσκεται υπό την εγγύηση της Τουρκίας. Ο Μακάριος έχει δίκαιον όταν λέγει ότι δεν θα δεχθεί έξωθεν επέμβαση. Εάν παραστεί ανάγκη θα επέμβει η Τουρκία η οποία είναι Εγγυήτρια δύναμη. Η επέμβαση αυτή δεν θα είναι εξωτερική. Όταν δε πραγματοποιηθεί αυτή, ο Μακάριος και οι περί αυτόν θα εκπλαγούν. Η πολιτική του Μακαρίου θα εξαναγκάσει τους Τούρκους να ιδρύσουν μια χωριστή Δημοκρατία. Έχουμε την πεποίθηση ότι η χώρα θα διχοτομηθεί στο τέλος. Ο Μακάριος θέλει να γίνει δικτάτορας αλλά δεν θα το επιτύχει".

Αλλά και από πλευράς Ραούφ Ντενκτάς οι φωνές για δημιουργία χωριστού κράτους εντεινόνταν.

Η εφημερίδα του Νατζάκ σε άρθρο της στις **13** Δεκεμβρίου έγραφε:

Προτού το Σύνταγμα γίνει τάφος μας, δεν πρόκειται να γίνει δόξα για τον Αρχιπαπά. Μόλις ο Μακάριος κάμει το πρώτο βήμα θα δηλώσουμε ότι δεν τον αναγνωρίζουμε. Το Κυπριακό Σύνταγμα είναι το

θεμέλιο του σημερινού καθεστώτος. Όταν κρημνισθεί το θεμέλιο θα καταρρεύσει το οικοδόμημα. Μόλις ο Μακάριος θέσει την χείρα του αυθαιρέτως στο Σύνταγμα, η Κυπριακή Δημοκρατία θα παύσει να υφίσταται. Σε μια τέτοια περίπτωση θα επανέλθουμε στο αποικιακό καθεστώς. Επειδή όμως το αποικιακό καθεστώς δεν πρόκειται να επανέλθει, οι λαοί στη νήσο θα καθορίσουν οι ίδιοι την τύχη τους και θα είναι ελεύθεροι να ιδρύσουν κράτος ή να ενωθούν με ένα άλλο κράτος".

Ο Πρόεδρος Μακάριος μετά την υποβολή των προτάσεων του προς τους Τούρκους με τα **13** σημεία για αλλαγές στο σύνταγμα της Δημοκρατίας, συνέχισε να προωθεί τα σχέδιά του, ενώ παράλληλα συνέχιζε να αρνείται ανάμιξη της Τουρκίας στο όλο θέμα.

Ετσι στις **10** Δεκεμβρίου ενημέρωσε τους βουλευτές και των δύο Βουλών που συμφώνησαν με τις ενέργειες του, ενώ ο αντιπρόεδρος Φαζίλ Κουτσιούκ, παίζοντας κρυφτούλι καθυστέρωσε να απαντήσει αφήνοντας να διαρρεύσει μέσω της τουρκοκυπριακής εφημερίδας Μποζκούρτ στις **11** Δεκεμβρίου ότι στις προτάσεις Μακαρίου δεν θα δοθεί απάντηση ούτε τώρα, ούτε και στο προσεχές μέλλον".

Ενώ όλα κυλούσαν μέσα σε μια ανήσυχη ηρεμία η Τουρκία παρενέβη αποφασιστικά στην κρίση και στις **15** Δεκεμβρίου ο Τούρκος πρεσβευτής στη Λευκωσία Μαζχάρ Οζκόλ ζήτησε συνάντηση με τον Πρόεδρο Μακάριο για να ενημερώσει τον Κύπριο Πρόεδρο και επίσημα για τις θέσεις της χώρας του.

Ο Οζκόλ επέδωσε στο Μακάριο έγγραφο της τουρκικής Κυβέρνησης με το οποίο αρνείτο αλλαγή του συντάγματος. Ο Πρόεδρος Μακάριος όμως, αφού διάβασε το έγγραφο το απέρριψε και το έστειλε πίσω στην τουρκική πρεσβεία με ειδικό απεσταλμένο, ενώ παράλληλα άρχισε να διαρρέει στον τύπο λεπτομέρειες των προτάσεων του.

Ταυτόχρονα ο Οζκόλ έδωσε στη δημοσιότητα στις **17** Δεκεμβρίου ανακοινωθέν στο οποίο επέκρινε την άρνηση του Μακαρίου να δεχθεί την τουρκική

απάντηση:

"Την **10** π.μ. ώραν της Δευτέρας, **16**ης Δεκεμβρίου ο πρεσβευτής της Τουρκίας στην Κύπρο επισκέφθηκε τον Πρόεδρο Μακάριο και επέδωσε προς αυτόν την απάντηση της Τουρκικής Κυβέρνησης στις προτάσεις του ημερομηνίας **30** Νοεμβρίου.

Μετά παρέλευση αρκετών ωρών από της παραλαβής της τουρκικής απάντησης ο Πρώτος Γραμματέας του Κυπρίου προέδρου μετέβη αυτοπροσώπως στην τουρκική πρεσβεία και επέδωσε στο Σύμβουλο της πρεσβείας φάκελο, λέγοντας ότι δεν γνωρίζει το περιεχόμενο του και αναχώρησε.

Όταν ανοίχθηκε ο φάκελος διαπιστώθηκε ότι από το περιεχόμενο του, ότι ο Κύπριος Πρόεδρος απέστειλε απλώς για ενημέρωση τις προτάσεις του στις άλλες Κυβερνήσεις και ως εκ τούτου η προς αυτές απάντηση της Τουρκίας θεωρήθηκε από αυτόν ως ανάμιξη στις εσωτερικές υποθέσεις της Κύπρου.

Για το λόγο αυτό το έγγραφο, το οποίο επεδόθη από τον Τούρκο πρεσβευτή, δεν γινόταν αποδεκτό από τον Κύπριο Πρόεδρο ούτε ως έγγραφο, ούτε ως περιεχόμενο.

Η απάντηση του Προέδρου Μακαρίου δεν έφερε ούτε υπογραφήν ούτε σφραγίδα.

Όπως είναι γνωστό σκοπός των προτάσεων του Προέδρου Μακαρίου είναι η τροποποίηση ορισμένων άρθρων του Συντάγματος αυτές δεν είχαν απορριφθεί από το Υπουργικό Συμβούλιο της Τουρκίας και η απόφαση αυτή ανακοινώθηκε από τον Υπουργό Εξωτερικών.

Το έγγραφο που επιδόθηκε από τον πρεσβευτή αποσκοπούσε στο να επιβεβαιώσει έγγραφα την απόφαση αυτή.

Ταυτόχρονα τονιζόταν σε αυτό ότι επιδίωξη των Ελλήνων ηγετών ήταν όπως αποφύγουν σκόπιμα την εφαρμογή ορισμένων άρθρων του συντάγματος, το οποίον συνετάχθη προς τον σκοπόν πως οι Έλληνες και Τούρκοι της Κύπρου ζήσουν εν πλήρει αρμονία.

Περαιτέρω στο έγγραφο της τουρκικής Κυβέρνησης τονιζόταν ότι η ενέγεια αυτή των

ελληνοκυπρίων ηγετών είναι παράνομος και ότι αυτοί με τις ενέγειες τους προκαλούν συστηματικά τα αισθήματα.

Στο μεταξύ οι ενυπόγραφοι προτάσεις του Μακαρίου, οι οποίες αποσκοπούσαν σε τροποποιήσεις του Συντάγματος της Κύπρου και των Συμφωνιών, όταν επιδόθηκαν στην τουρκική πρεσβεία έγιναν δεκτές σύμφωνα με τους κανόνες της εθιμοτυπίας και κατά τρόπον ακριβώς αντίθετο με την μεταχείριση της οποίας έτυχε το απαντητικό έγγραφο της τουρκικής Κυβέρνησης.

Η ενέργεια αυτή είναι αδιανόητη και ενέχει χαρακτήρα προσβλητικό. Παρά ταύτα αυτό δεν θα επηρεάσει το όλο ζήτημα.

Με οποιονδήποτε τρόπο ή μέσα ήθελαν ενεργήσει οι Ελληνοκύπριοι ηγέτες, οι ενέγειες τους είναι παράνομες, θα φέρουν δε αυτοί ακέραιη την ευθύνη.

Καμιά διαφορά δεν υπάρχει μεταξύ της Ένωσης και της κατάργησης των άρθρων τα οποία κατοχυρώνουν τα δικαιώματα των τουρκοκυπρίων.

Σε αυτό συνίσταται η σπουδαιότητα και οι παρεχόμενες από το Σύνταγμα διασφαλίσεις.

Η τουρκική Δημοκρατία όπως και προηγούμενως έχει καταστήσει σαφές, δεν θα εγκαταλείψει τα δικαιώματα και τα συμφέροντα ακόμη δε και πεπρωμένα των Τούρκων στο έλεος και τη διάθεση των Ελλήνων της Κύπρου".

Ωστόσο στο διπλωματικό τομέα η Τουρκία παρουσιαζόταν διαλλακτική και όταν οι Υπουργοί Εξωτερικών της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Κύπρου Σοφοκλής Βενιζέλος, Φεριτούν Εργκίν και Σπύρος Κυπριανού συναντήθηκαν στο Παρίσι στις 20 Δεκεμβρίου στο πλαίσιο της ετήσιας συνεδρίας των τριών Υπουργών κατά την οποίαν ασχολήθηκαν με τεχνικά ζητήματα της συνθήκης Συμμαχίας ο τούρκος Υπουργός συμφώνησε να δώσει οδηγίες στους τουρκοκύπριους να προχωρήσουν σε διαπραγματεύσεις με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, όχι για τροποποίηση του συντάγματος αλλά για να κερδίσει περισσότερο χρόνο και να εκφυλίσει το αίτημά του.

Σύμφωνα με το ανταπόκριση του Κυπριακού Πρακτορείου Ειδήσεων (Φιλελεύθερος 21.12.1963) "στις συνομιλίες του Παρισιού ο Σοφοκλής Βενιζέλος εξερχόμενος από ιδιαίτερη συνάντηση των τριών που ακολούθησε την επίσημη συνάντηση τους δήλωσε:

"Η Τουρκική Κυβέρνηση θα δώσει εντολή στο δρα Κουτσιούκ να διαπραγματευθεί με το Μακάριο προς εξεύρεση των αναγκαίων αναπροσαρμογών του Κυπριακού Συντάγματος".

Πρόσθετε το Πρακτορείο:

"Σύμφωνα με έγκυρες εξ άλλου πληροφορίες πράγματι ο κ. Εργκίν ανέφερε στους κ.κ. Βενιζέλο και Κυπριανού, ότι θα δώσει εντολή στο δρα Κουτσιούκ να δεχθεί διαπραγματεύσεις με το Μακάριο, χωρίς όμως να καθορίσει σαφώς τα ακριβή πλαίσια των διαπραγματεύσεων, δηλαδή κατά πόσον αυτές θα απολήξουν στις αναγκαίες τροποποιήσεις του Συντάγματος, βάσει των υποβληθεισών προτάσεων Μακαρίου.

Κατά τις ίδιες πληροφορίες θεωρείται μάλλον πιθανό ότι η τουρκική Κυβέρνηση στο παρόν τουλάχιστον στάδιο δεν θα παράσχει τη συγκατάθεση της προς τον Κουτσιούκ, όπως αυτός προχωρήσει σε τροποποιήσεις του Συντάγματος, αλλά να περιορισθεί μόνο στην εξεύρεση πρακτικών λύσεων των συνταγματικών προβλημάτων.

Κατά τις ίδιες πάντοτε έγκυρες πληροφορίες ο κ. Σπύρος Κυπριανού κατέστησε απόλυτα σαφές ότι προς έναρξη και ευόδωση των σχετικών διαπραγματεύσεων δεν είναι νοητό να τεθεί ως προκαταρκτικός όρος η μη αναθεώρηση του Συντάγματος καθ' όσον από τη φύση των πραγμάτων η αναθεώρηση αυτή διαπιστώνεται από τούδε ως επιτακτική ανάγκη για την ομαλή λειτουργία του κράτους.

Ο κ. Κυπριανού κατέστησε περαιτέρω σαφή την Κυπριακή θέση ότι το συνταγματικό θέμα της Κύπρου είναι απόλυτα εσωτερικό θέμα του Κυπριακού κράτους.

Ο Κύπριος Υπουργός Εξωτερικών εξερχόμενος τελευταίος από την αίθουσα της συνάντησης και

ερωτηθείς από τους δημοσιογράφους προέβη στην ακόλουθη δήλωση:

"Δεν συμμερίζομαι την αισιοδοξία η οποία ως αντιλαμβανόμαστε τείνει να δημιουργηθεί ως προς την πιθανότητα έναρξης διαπραγματεύσεων στην Κύπρο στα συνταγματικά προβλήματα δεδομένου ότι η βάση και το περιεχόμενο των πιθανολογούμενων συστάσεων στις οποίες η τουρκική Κυβέρνηση προτίθεται να προβεί προς το δρ.α Κουτσιούκ δεν δικαιολογούν κατά τη γνώμη του τέτοιαν αισιοδοξία".

Εξ άλλου τουρκικές πηγές δήλωσαν σύμφωνα με το πρακτορείο Ρόιτερ στο Παρίσι ότι δεν τίθεται ζήτημα συζήτησης των προτάσεων του Προέδρου Μακαρίου για τροποποίηση ορισμένων προνοιών του Συντάγματος, διότι αυτές είναι απαράδεκτοι για την Τουρκική Κυβέρνηση".

Κατά την παραμονή του στο Παρίσι ο Σπύρος Κυπριανού είχε επίσης συνάντηση και με τον βρετανό Υπουργό Εξωτερικών Μπάτλερ και όπως δήλωσε αργότερα στο Λονδίνο ο Κύπριος Υπουργός Εξωτερικών (Μάχη 24.12.63) "η Βρετανία θεωρεί τις προτάσεις για τροποποίηση του κυπριακού συντάγματος ως εσωτερικήν υπόθεση της Κύπρου".

Ενώ από το Παρίσι, όπου συναντήθηκαν οι Υπουργοί Εξωτερικών της Κύπρου, της Ελλάδας και της Τουρκίας, μεταδίδονταν πληροφορίες που έτειναν να κατευνάσουν τα πνεύματα στην Κύπρο και άνοιγαν, έστω ένα μικρό διάδρομο για έναρξη διαλόγου, πριν ακόμα κυκλοφορήσουν οι εφημερίδες στις 21 Δεκεμβρίου οι διαφορές μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων έπαιρναν διαστάσεις και η Κύπρος βυθιζόταν στη χειρότερη κρίση των τελευταίων τριών χρόνων με αποτέλεσμα οι Έλληνες και οι Τούρκοι να βρεθούν στα χαρακώματα και η τροποποίηση του Συντάγματος να καταλήξει σε δεύτερη μοίρα καθώς οι φλόγες του εμφυλίου αγκάλιαζαν όλη την Κύπρο μέρα με τη μέρα.